

Za en poljub.

Spisal Ivan Cankar.

red nekaj leti se je vršila na Dunaju ljubezenska drama, ki me je zelo zanimala. Poročila v časopisih so bila ali prekratka ali preobširna, kakor vselej o takih stvareh. Resni politični listi so spravili dogodek med vsakdanje novice in se drugi dan niso več zmenili zanj. Pocestni listi so klepetali ves teden, prinašali so kričave podobe in vezli pisane romane, dokler ni bila stvar navsezadnje popolnoma nerazumljiva.

Po mojih mislih pa se je vršila drama zelo enostavno:

Pavel Ružička, mizar, je imel lepo ženo. Marta ji je bilo ime. On je bil resen in postaven mož, ustvarjen za družinskega očeta in hišnega gospodarja. Ona je bila za deset let mlajša od njega; vesela ženska je bila, njene rjave oči so se smejale, nje beli obraz je bil ves dekliški. V hiši pa so imeli tudi študenta, slokega, kodrolasega fanta, ki je delal pesmi ter jih bral gospe Marti. Tako so živeli vsi trije mirno in srečno, ne zlega suma, ne hude misli ni bilo med njimi.

Nekoč pa se je Pavel Ružička sprl s hišnico, ker je čakal ponoči pol ure na cesti, da mu je odklenila. Pavel je rekel eno samo kratko besedo, „nemarnost“ ali kaj takega, odgovor klepetave hišnice pa se je razlegal do tretjega nadstropja.

„Na svojo ženo rajši glej, zabitost zabita!“

Po tej zadnji besedi je zaloputnila duri, Pavel pa je šel počasi po stopnicah, slekel se je natihem, da bi ne vzbudil žene, le svečo je vzdignil, da bi videl njen obraz: ves miren in nedolžen je bil, v belino lic so bile sanje dahnile rahlo rdečico. Upihnil je svečo in je mirno zaspal.

Ko se je zjutraj predramil, se mu je zdelo, da sliši na stopnicah kričeč glas:

„Na svojo ženo glej, zabitost zabita!“

Planil je iz postelje, pa je videl, da je še rano jutro. Vsa hiša je bila tiha, na ulici pa so ropotali vozovi mlekarjev in mesarjev.

Pavla je bilo sram, ko se je ozrl na svojo ženo.

„Tako bi ne spala prešestnica!“ ga je izpreletelo.

Kadar kane v srce črna misel, ostane tam neizbrisljiva. Ves tisti dan je bil Pavel tih in pust, ne kosil ni in ne večerjal. O mraku je prišel študent. Pavel je pogledal na obadva, kako sta si sedela za mizo nasproti, oba mlada, brezskrbna in vesela.

„Saj bi bil res prav lep in primeren par!“ je pomislil Pavel. Marta se je nenadoma okrenila k njemu.

„Kako pa se držiš, pustež stari?“

„Jaz imam skrbi, ti jih nimaš!“ je zlovoljen odgovoril Pavel.

„Če delaš vesel ali čemereren obraz, skrbi ne bo nič manj!“

Pavel je nakratko skomizgnil z rameni in je šel iz izbe. Študent in Marta sta se spogledala.

Nekaj dni kasneje, v soboto na večer je bilo, je Pavel ponevedoma odpahnil duri v tistem trenutku, ko sta se Marta in študent poljubila. Dolgo minuto je stal na pragu, nobene misli ni bilo v njegovo glavo. Nato se je okrenil ter je stopil v drugo izbo s tako težkim korakom, kakor da bi nosil visoke in podkovane škornje. Ko se je vrnil . . .

To pripovedujem, kakor so pisali časopisi. Kar se je nadalje godilo, od tistega trenutka, ko se je vrnil Pavel v izbo, so popisovali tako in drugače, nekateri bolj krvavo, drugi bolj sentimentalno; tudi sodišče ni vsega do kraja dognalo. Po mojih mislih je bilo tako:

Pavel je stal na pragu in je držal v roki svetel, še čisto nov samokres. Njemu natanko nasproti, v polni svetlobi svetiljke, je sedel študent na zofi; život je imel upognjen, roke je bil položil na kolena, strmel je v Pavla z velikimi očmi in se ni ganil. Marta je stala ob oknu, v mraku.

Počasi je Pavel vzdignil samokres, prav tako počasi se je prijemal študent za suknjič in srajco, da bi si razgalil prsi. Na trepetajočih ustnih mu je bila beseda, ali sapé ni bilo iz grla. Ko je ugledal Pavel razgaljene prsi študenta, je z malomarno kretnjo zalučil samokres na tla, da se je zakotalil pod mizo. Nato je z umerjenim korakom stopil k študentu, visoko je vzdignil desnico ter je udaril v prebledeli obraz s toliko silo, da se je študent zvrnil na tla. Marta je vzkriknila; počasi, s sklonjeno glavo je šel Pavel iz izbe ter je tiho zaprl duri za seboj.

Komaj je to storil, še za kljuko je držal, ko je počil strel. Planil je v izbo, od vseh strani so prihiteli sosede.

„Kaj? . . . Kaj? . . . Kdo?“ je jecljal Pavel.

„Ti! Ti sam!“ je kričala Marta in ga je udarila v lice z belo pestjo.

„Ne jaz, ne jaz, ljudje božji!“ je trepetal Pavel ter se je bled in prepal oziral po sovražnih obrazih.

„Ti sam!“ je kričala Marta in ga je udarila vdrugeč v lice.

„Jaz sam!“ je odgovoril Pavel ter je povесil glavo. —

Še tisto noč so zaprli Pavla Ružičko, mizarja. Šel je radovoljen in ni izpregovoril besede. Ko so ga vprašali, kdo da je ubijalec, je odgovoril na kratko: „Jaz sam!“ Na vsa druga vprašanja je molčal, tudi ni maral povedati, zakaj in kako da je storil hudodelstvo. Žena ga je obdolžila in obdolžili so ga vsi, ki so stali v izbi tisti večer.

Tako je bilo vse do zadnjega dne pred poglavitno obravnavo. Tisti zadnji dan pa se je žena premislila in je povedala vse drugače nego prej: da je namreč njen mož udaril študenta v obraz ter stopil iz izbe; nato pa da je študent pokleknil, molče in kakor v omotici zgrabil samokres, ki je ležal tik ob njegovem kolenu, ter se ustrelil v razgaljene prsi.

„Čemu?“ so vpraševali sodniki, porotniki, žurnalisti in radovedneži.

„Čemu?“ je vprašal sodnik gospo Marto samo.

Takrat je Marta skrila obraz v dlani, vzkriknila je in zajokala.

„Zato ker je bil nedolžen, ker sva bila obadva nedolžna!“

Razumeli niso ne sodniki, ne porotniki, ne žurnalisti. Ko je v zadnjem hipu pred razsodbo zagovornik Pavla rotil, da naj razodene svetu svojo nedolžnost, je Pavel molčal. Porotniki, pravični sodniki, so ga oprostili; nikogar ni pogledal, tudi zahvalil se ni nikomur.

Še tisti dan je šel in nihče več ga ni videl. Gospa Marta si je najela drugo stanovanje ter je tam v elegantnem salonu sprejemala svoje mlade občudovalce in prijatelje. —

Na Dunaju so kmalu pozabili na to dramo; preveč se jih vrši dan za dnem in teden za tednom. Jaz pa sem se mnogokdaj spominjal nanjo, Bog vedi zakaj. Zdi se mi, da bi bila v vsakem oziru primeren motiv za globoko in zanimivo novelo.

